

dúdoló, / hangokkal előállított alliteráció kíséri, amely a vers végére egyre kevésbé lesz meghatározó, mintegy elhalkul.

A kötet legnagyobb leleménye a csak rá jellemző fanyarkás hangulat megteremtése, amely kihunytt szerelmek, kilötytönt kávék, áporodott sörök és rózsailatú toalettillatosítók jól adagolt aromáinak keveréke. Ezt az egyensúlyt néhány kevésbé jól sikerült rím zavarja meg, a költő a kötet végére mintha elfáradt volna, például: „te nem tudod hogy mit is hoztál énrám / de vége lesz e téli reggelen / csak nézzed ahogy rámteríti némán / fekete föliáját istenem” (*búcsú* [70]). Az elfáradás talán nem is véletlen, hiszen Nyirán Ferenc első kötete rögtön már egy visszatekintő, létösszegző pozícióból szólal meg. Éppen emiatt kérdéses lehet, hogy ez a fajta verselés folytatható-e, tematikája és nyelvi fortélyja elég-e egy újabb kötetre, vannak-e benne továbbvihető tartalékok. Mindent összevetve *Az apróságok kicsiny tárbáza* egy határozott és hatásos lírát tartogat, amely önmagában is sikeres vállalkozás.

Röhrig Géza

Az ember aki a cipőjében hordta a gyökereit

Magvető Kiadó
Budapest, 2016

Förköli Gábor

HITELESSÉG, TISZTELET ÉS KRITIKA

Aki látta a *Saul* fiát, és szembesült Röhrig Géza elemi erejű jelenlétével, talán elgondolkodott azon, hogy a korábban legfeljebb csak egy szűk réteg számára ismert színész képes lenne-e más szerepben is ugyanilyen

emlékezeteset alakítani. Minek köszönhető a teljesítménye? Színészi profizmusának, vagy annak a szerencsés helyzetnek, amelyben egymásra talált a hiteles ember és a hozzá illő szerep? Röhrig személyes érintettségéből és empátiájából hozza ki az alkotók kiváló színészvezetése a maximumot, vagy Saul megformálójá bárki bőrébe képes lenne belebújni? Érvényes-e Röhrig Gézára az amatőr színész címkéje? A szélesebb közönség persze csak ebben az egyetlen szerepben látta, hiszen korábban olyan nehezen hozzáférhető, kevésbé ismert filmekben játszott, mint Sólyom András *Armelle*-je vagy Pesty László *Doctor Faustusa*. És ki tudja, vajon ha elővennénk ezeket a kópiákat, az segítene-e eldönteni ezt a kérdést. Annyi bizonyos csak, hogy Röhrig pályája finoman szólva sem mentes a kitérőktől, és inkább szereti magát több területen kipróbálni, mint egyetlen művészeti ág mellett elköteleződni. A sajtó és a kritika nem is mulasztotta el jelezni, hogy benne tisztelhetjük a Kispál és a Borz *Ágy, asztal, tévé* című számához készült videoklip rendezőjét, illetve azt, hogy Röhrignek Huckleberry néven punkegyüttese is volt, sőt fellépett a Neurotickal, a Balatonnal, valamint az Ági és a Fiúkkal.

Maradjon is meg ez a bevezető pusztá gondolatkísérletnek, annál is inkább, mivel az amatőr és a professzionális kategóriái, ha valaha léteztek is tiszta formában, úgyis elmosódnak az értelmiségi és művészlét által megkívánt életvezetési stratégiákban, kulturális gyakorlatokban és a kortárs médiaviszonyok, kultúrafogyasztói szokások között. Ezt vette észre jó érzékkel a Magvető Kiadó, amikor úgy döntött, hogy új lírai könyvsorozatában, amely az *Időmérték* címet viseli, megjelenteti Röhrig Géza legfrissebb verseskötetét. Az önéletrajzi elemekben gazdag könyv négy ciklusra oszlik: az első a szerző gyermekkorából merít, és az állami neveltek világába kalauzol; a második prostituáltokról, melósokról, hajléktalanokról és más, marginalizált helyzetű emberekről szól; a harmadik ciklus magyar festőknek írott hommage-ai pedig olyan metafizikai képértelmezéseket kínálnak fel, amelyek a negyedik részben feltárt istenélményeket előlegezik meg. Nem lehet meglepő, hogy egyrészt a gyermek-szülő viszony, az összetartozás és az árvaság kérdéseit boncolgatják a versek, másrészt pedig az istenkeresésről szólnak, amelyben helyet kap némi, a be nem avatottak számára is érthető zsidó misztika és egy közvetlen, de nem problémamentes viszony Istennel. Röhrig kivívta magának a magyar nyilvánosságban azt a pozíciót, amelyből – ha ezekről a dolgokról beszél – hitelt adunk a szavának. Ezt a személyes hitelt adagolja bele a verseibe, és ennek a hitelességnek kijáró tisztelettel kell szólnunk a könyv érényeiről és nem kevés hibájáról.

A legelső benyomásunk sajnós az lehet a kötetet olvasva, hogy Röhrig nem túl jó verselő, és nem ura annak a költői nyelvnek, amelyet magáénak választott. A könyv telis-tele van a rímkenyszer okozta szóvirágokkal. Az ember önkéntelenül is elmosolyodik, amikor olyasmit olvas, mint hogy „idők hortobágya” (*transz* [9]), nem is beszélve az egyenesen rosszul sikerült rímekről: „megrúglak”/ „mozdulat” (*fiú* [21]), „kreatúra”/ „Kert Ura” (*hozásna* [85]). Gyakoriat a funkciótlan vagy erőltetett nyelv- és regiszterváltások is: „én vagyok a te / Urad Istened’ / lángolt a gémeskút / nobody listened” (*kő* [88]). Röhrig szereti a minimalista eszköztárral előadott tragikumot nyelvi groteszséggel ötvözni, ezek a sorok például egyenesen limerickbe kíváncznak: „tavaly látta meg benne az üzletet ibrahim / (akkoriban épp ő volt vácon az alfahím)” (*gabi* [45]). Máshol az istenélmény extatikus jókedvét próbálja elének festeni némi nyelvi humorral, játékosággal és kiszólással, de valahogy ezekben nem az Istennel való bensőséges viszony, hanem az illetlen bizalmaskodás érződik: így lesz az éltető vízből „dihidrogén-monoxid” (*türelem* [68]), az égi áldásként várt esőből „zuhi” (*bajnali mézespercek a balatonnal* [69]), az Isten színe előtt járt örömtáncból pedig az, hogy „csürdöngölőt járok / égig emelt karral” (85) – hozzáteszem, hogy egy versszakkal előbb az a borzalmasan irodalmi szó szerepelt, hogy „midón” (*hozásna*). Időnként még hiteltelenül beszéltetett szereplők is felbukkannak: „zúg a fejem akár egy királynőtlen kaptár” (59) – ezt állítólag egy mélyszegénységben tengődő falusi néni mondja (*annus ángyi*). Mondhatnánk, hogy ezek a produkcióesztétikai hibák könnyű zsákmányt jelentenek a kicsinyes bírálónak, de az igazi probléma nem is az, hogy az egyenlenségek megakasztják az olvasást. Ellenkezőleg! Miután az olvasó a könyv rímein először átbukdácsol, másodjára már alig marad poétikai felfedeznivalója. Már nem állít meg a szöveg, nem támaszt nehézséget, nem készlet elidőzésre.

De szóljunk az erős részekről is. A *nekrológ* című szöveg pontos, takarékos és szinte hibátlan: főleg a főszereplő gyermekkorát leíró rész érdekes benne, utána kissé ellaposodik az elbeszélés. Olykor a kötött forma sem csupán hibaforrás, hanem szépségeket is rejt. A fizikai és a pszichológiai szegénységet a *találkozás* e néhány sorában elemi erővel láttatja Röhrig: „házszám sehól / a kéményből fa nőtt / anyámban rossz volt / meglátnom a nőt” (15). Szinte a dalszerű József Attila-versek visszhangoznak ebben, és nemcsak a pszichoszexuális bonyodalmak hasonlósága, hanem a nyelvi megformáltság miatt is. Ez a költemény, hasonlóan a könyv más verseihez, minden szentimentalizmustól mentesen

vall elképzelhetetlenül súlyos lelki sebekről, sőt a szereplők érzelmi sívárságára talán túlságosan is hatásvadász módon játszik rá: az állami gondozott gyermek felkeresi soha nem látott anyját a nyomorban, és szexuálisan megkívánja őt. Intenzitása ellenére ugyanakkor jó példája ez a szöveg a kötetbe nagyszámmal bekerült túlírt verseknek. A színvonal is meglehetősen egyenetlen, Röhrig nem kerüli el benne a modoros szóhasználatot: „szörnyen hiányzik / nem kend [!]: az anyám” (18). Az *anyjára* (20) érzésem szerint megint csak manírosan és feleslegesen idéz meg egy, a régiségben élő címadási hagyományt, maga a szöveg viszont nem rossz: a vers beszélője ismét József Attila nyomdokán haladva szór átkot az anyjára. Végül pedig a terjedelmi és a stilisztikai túlírtág lehet abban is a ludas, hogy Röhrig versei néha észrevétlenül is oda nem illő moralizálásba mennek át: így történhet meg, hogy az önjelölt modern prófétákat, az utcai hittérítőket egy olyan szövegben óhajtja a szerző leleplezni, amelyben jómaga Isten nevében beszél: „hittérítő / nem téged választottalak / s te hiába választod magad” (*hittérítő* [79]).

Azzal a felelet nélkül hagyott kérdéssel indítottam ezt az írást, hogy Röhrig Gézát vajon amatőr színésznek kell-e tartanunk. Mintha amellett érvelnék, hogy Röhrig az irodalomban is műkedvelő. Ez azonban nem lenne teljesen igaz. Bár eddigi könyvei kis kiadóknál, például a Múlt és Jövönél jelentek meg, és az országos irodalmi életben nem sok visszhangot keltettek, szerzőnk íráskészségével – amennyiben nem kísérletezik rímekkel és dalszerű, zárt formákkal – nincs különösebb baj. *A Rebbe tollatépett papagája* című prózakötetben profi módon használja a haszid történetek hagyományát, a könyv magával ragadó, letehetetlen, történetei talányosak, rafináltak, némelyiket észrevétlenül be lehetne csempészni Martin Buber híres gyűjteményébe, mégis kreatívan alakítják a tradíciót, képesek nyitni például Auschwitz tematikailag és eszmetörténeti értelemben is új tapasztalatára. És amint a legfrissebb verseskötetben, a régiek között is találunk erősebb szövegeket. Nem arról van tehát szó, hogy Röhrig alanyi költő, akinek ami a szívében van, az van a száján. Jó tollú és tudatos szerző, akit a nyelvi, formai és műfaji játékok is érdekelnek, azonban pont az ilyen kísérletezgetések közben hibázik rengeteget. Azt, hogy milyen bántó a könyvben a túlírtág és a fölösleges irodalmiaszkodás, az is mutatja, hogy a néhány enigmászerű vers vagy szöveghely mennyire megemeli a kötet színvonalát. *A jel* című szöveg (66) például nem más, mint egy fordítva felszerelt kilincs leírása, mégis érdemes az újraolvasásra, szemben azokkal a szövegekkel, amelyekben a szerző nem hogy ki nem mondott dolgokat. Lehet, hogy éppen az el-

hallgatásban van az ő igazi erőssége? Ha ez így van, ha valóban az enigma vagy a haszid történetek irodalmi hagyományát tartjuk a legértékesebbnek Röhrig irodalmi munkásságában, abból nem következik az, hogy a tökéletesre csiszolt megszólalással szemben le kellene értékelnünk azt a képviselői beszédmodot, amelyet ez a kötet megvalósítani igyekszik a család és támasz nélküli, a létezés peremvidékén tengődő emberek történeteivel vagy éppen a személyes istenélmények leírásával. Éppen ellenkezőleg: ezek a hagyományok segíthetnek a leginkább azokat a tapasztalatokat közvetíteni, amelyekkel Röhrig Géza magát meghatározni igyekszik.

Mezei Gábor

natúr öntvény

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2016

Seres Nikoletta

MI VÉGRE A SZÁMOK?

Variációk átváltozásra

Misztikus lényekkel teli titokzatos világ bontakozik ki Mezei Gábor második verseskötetében. A *natúr öntvény* olvasható egyfajta eredet-történetként, vagy fordított teremtéstörténetként. Ennek az állításnak a megvilágításához először is a kötet egészét tekintve emelek ki néhány idáig mutató aspektust. Ez a következetesen felépített kötetkompozíció összesen hét ciklust tartalmaz, és mindegyikben hét vers (az elsőben és negyedikben duplán) olvasható. A szövegekben természetes (állati,

növényi, emberi) és mesterséges elemek keverednek minden lehetséges variációban, és habár a penge és a metszés ismétlődő, visszatérő képei a kötetnek, mégsem az elkülönítés, hanem a vegyítés jellemzi. A versekben a penge villan, de minden újra egyesül: „belevág a génig, majd / megáll a metszéspontban. átszabja / utazóit” (*fél/metszés* [22]). Mezei világa tehát nem a szétválasztásban keletkezik – mint ahogyan a világ teremtéséről szóló elképzeléseink alapján feltételezhetnénk –, hanem a vegyítés által jön létre a hét ciklus alatt. Ez az állat-, növény- és táj-elegy egy olyan komplex egésszé szerveződik, melyben az ismereteink csak annyiban hasznosíthatóak, hogy általuk megállapítható: ez egy ismeretlen közeg, így az olvasásban a felfedezés izgalmával haladhatunk előre.

A kötetnyitó ciklus, a *monstrorum historia*¹ már címében is sejteti, hogy a következő oldalakon szokatlan témára számíthatunk. Ez a szörnyek története – a verscímekben szemléletesen elhatárolva – kétféle típusból építkezik: egyrészt hét élőlény, másrészt pedig egy-egy pillanatkép leírása fut párhuzamosan egymás mellett. A váltakozó szerkesztettségben viszont a két szál összefonódik. A számozott monstrum versekben – ahol a számok növekvő sorrendű prímei – egy-egy élőlényről olvashatunk, és választ kaphatunk arra, hogyan hasznosíthatóak a szörnyek, mert a leírás legtöbbször annak gyógymódként való felhasználásának részletezésével párosul. Míg a ciklus első verseiben főként az állati jellemzők dominálnak, az utolsó darabokban már eldönthetetlen, hogy növényi vagy állati alakok elevenednek meg a sorokban, vagyis a megjelenített lények változásával párhuzamosan a szörnyek története egyfajta herbáriumszerű szöveggé is válik.

bőre pikkelytelen, hártyás végtagjai csökevényesek.

[...] zöld rostjai

mozdulatlanok mind a mélysötétben. hasbőre kifakad

a fényben. növekedni kezd, again levél. [...] fészkeikben

évelő pikkelyesek

(*monstrum11* [17])

1 A Debreceni Egyetemen 2016. április 28-án tartott kötetbemutatóról tudósító Szilágyi Szilvia írja: „a különböző herbáriumok mellett többek között Ulisse Aldrovandi *Monstrorum historia* című művének szürreális képei, Oravecz Imre korai kötetei, illetve Herta Müller novelláinak szikár, kegyetlen nyelvezete, ritmusa ihlette meg a szerzőt a kötet írása során.” Szilágyi Szilvia, *Lyra monstrorum*, Szifonline.hu 2016. május 3., www.szifonline.hu/?cikk_ID=454.